

GEOGRAFICZNO-POLITYCZNY ATLAS POLSKI

POLSKA W ŚWIECIE WSPÓŁCZESNYM: PERSPEKTYWA 2022

TEMAT:

Położenie Polski – spojrzenie geograficzno-historyczne

Czas realizacji:

90 minut

Scenariusz lekcji w liceum ogólnokształcącym i technikum
przeznaczony dla nauczycieli geografii, historii i wiedzy o społeczeństwie

Zakres rozszerzony (III i IV etap edukacyjny)

Opracowanie: dr Krzysztof Górny
Projekt graficzny: mgr Anna Andruszkiewicz

Opublikowano na podstawie pozytywnej opinii rzeczoznawcy prof. dr. hab. Jerzego Makowskiego

Kierownik projektu: prof. dr hab. Marcin Wojciech Solarz

1918 • 2018

Patronat Narodowy Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy
w Stulecie Odzyskania Niepodległości

Sfinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
w ramach Programu Wieloletniego NIEPODLEGŁA na lata 2017–2022

Warszawa 2020

niepodległa

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

WYDZIAŁ GEOGRAFII
I STUDIÓW REGIONALNYCH
UNIWERSYTET WARSZAWSKI

ZAKŁAD GEOGRAFII
POLITYCZNEJ I HISTORYCZNEJ
WYDZIAŁ GEOGRAFII I STUDIÓW REGIONALNYCH
UNIWERSYTET WARSZAWSKI

SCENARIUSZ LEKCJI

Czas realizacji:
90 minut

Cele lekcji

Uczeń:

- ✔ właściwie posługuje się terminami: powierzchnia administracyjna państwa, powierzchnia całkowita państwa, granica polityczna (w tym granica naturalna, granica geometryczna, granica morska, granica lądowa),
- ✔ wskazuje położenie Polski na współczesnych mapach Europy i świata,
- ✔ omawia przebieg współczesnych granic Polski, odwołując się do najważniejszych obiektów fizyczno-geograficznych, wzdłuż których je wytyczono,
- ✔ wskazuje fragmenty zgeometryzowanych granic współczesnej Polski,
- ✔ opisuje zmienność powierzchni i położenia Polski porównując terytoria I, II i III Rzeczypospolitej,
- ✔ wymienia współczesnych sąsiadów Polski oraz sąsiadów II Rzeczypospolitej w dwudziestolecie międzywojennym,
- ✔ tłumaczy proces kształtowania się współczesnych granic Polski, wskazując jego najważniejsze uwarunkowania (ład jałtański-poczdamski, dominująca rola ZSRR w kształtowaniu granic powojennych, lokalizacja „rdzenia państwa polskiego”) i skutki związane np. z uchodźstwem Polaków,
- ✔ wyjaśnia różnice pomiędzyorskimi wodami wewnętrznymi, morzem terytorialnym i wyłączną strefą ekonomiczną Polski, wskazując je na mapie,
- ✔ rozróżnia znaczenie terminów: „Ziemie Utracone”, „Ziemie Odzyskane”, „Ziemie Odebrane”, „Ziemie Rewindykowane”, „Ziemie Wschodnie” i wskazuje je na mapie.

Metody pracy

- ✔ praca z atlasem i mapami,
- ✔ praca z materiałami ilustracyjnymi,
- ✔ praca z kartą zadań,
- ✔ pogadanka z nauczycielem, dialog,
- ✔ ewentualna praca z podręcznikiem do geografii (poziom rozszerzony).

Forma pracy

- ✔ indywidualna lub grupowa, podsumowanie zbiorowe.

Pomoce dydaktyczne

- ✔ M. W. Solarz (red.), 2018, „Geograficzno-polityczny atlas Polski. Polska w świecie współczesnym”, Warszawa;
- ✔ karta pracy „Położenie Polski – spojrzenie geograficzno-historyczne”;
- ✔ podręcznik szkolny do geografii na poziomie rozszerzonym;
- ✔ strona FB atlasu:
<https://www.facebook.com/ATLAS2022UW>;
- ✔ strona WWW atlasu:
www.atlas2022.uw.edu.pl.

Przygotowanie do lekcji

- ✔ Na lekcji poprzedzającej zaplanowaną lekcję nauczyciel zadaje uczniom pracę domową. Polega ona na zgromadzeniu informacji na temat politycznego, historycznego, przyrodniczego i matematycznego położenia Polski, a także przebiegu jej współczesnych granic oraz ich przebiegu w ujęciu historycznym, ze szczególnym naciskiem na okres międzywojenny. Informacje uczeń powinien odnotować w zeszyte przedmiotowym, gdyż zostaną one odczytane przez wskazaną przez nauczyciela osobę na lekcji w klasie.

Przebieg lekcji

- ✔ Etap I: Wprowadzenie
 1. Czynności organizacyjne: sprawdzenie listy obecności oraz podanie tematu lekcji. Rozdanie pomocy dydaktycznych: kart pracy oraz Geograficzno-politycznych atlasów Polski.
 2. Sprawdzenie pracy domowej. Wyznaczeni przez nauczyciela uczniowie odczytują swoje notatki z zadanego na poprzedniej lekcji polecenia.

3. Nauczyciel dokonuje krótkiego wprowadzenia do omawianego tematu. Przedstawia położenie Polski oraz przebieg jej współczesnych granic (rozwijając wypowiedzi uczniów odczytujących pracę domową).

☑ Etap II: Realizacja tematu

4. Nauczyciel pokrótce przedstawia historię kształtowania się granic Państwa Polskiego oraz położenie kraju na współczesnej mapie politycznej Europy. Zwraca przy tym uwagę na zmiany sąsiadów Polski w ostatnim stuleciu (od odzyskania niepodległości w 1918 roku).

5. Uczniowie zapoznają się z mapami w „Geograficzno-politycznym atlasie Polski. Polska w świecie współczesnym”. Czytają mapy na stronach 34, 38, 40–41, 52–61, 66 i 74.

6. Wyznaczone przez nauczyciela osoby lub zgłaszający się chętni, odwołując się do przykładów z map, przedstawiają następujące zagadnienia: położenie Polski względem pozostałych państw Europy i wynikające z tego konsekwencje historyczno-polityczne oraz ekonomiczne, zmienność przebiegu granic Polski w wyniku II wojny światowej, zmianę wielkości terytorium i liczby sąsiadów Polski w okresie ostatnich 100 lat, trwałość polskiego dostępu do Morza Bałtyckiego i wynikające z tego konsekwencje.

7. Nauczyciel uzupełnia ewentualne braki w wypowiedziach uczniów oraz nagradza pozytywnymi ocenami z aktywności osoby, które właściwie sprostają zadaniu.

8. Uczniowie łączą się w pary i na podstawie wcześniejszej pogadanki oraz przeanalizowanych w atlasie map wykonują następującą czynność: w zeszycie przedmiotowym wypisują zalety i wady współczesnego położenia Polski oraz przebiegu jej granic politycznych. Następnie wypisują szanse i zagrożenia wynikające z położenia Polski, przebiegu jej granic, dostępu do Morza Bałtyckiego oraz otoczenia międzynarodowego. Opcjonalnie, jeśli uczniowie zostali wcześniej zapoznani z metodą analizy SWOT, mogą powyższe zadanie wykonać stosując tę właśnie metodę. Czas na wykonanie zadania określa

nauczyciel wedle własnego uznania oraz czasu, jaki pozostał do końca lekcji.

9. Po upływie wyznaczonego przez nauczyciela czasu przedstawiciele wybranych par odczytują swoje wnioski. Członkowie pozostałych grup wskazują na szanse, zagrożenia, zalety i wady, które nie zostały wymienione podczas poprzednich wypowiedzi.

☑ Etap III: Podsumowanie

10. Nauczyciel krótko podsumowuje omawiane na lekcji zagadnienia oraz odnosi je do zagadnień, które mogą pojawić się podczas egzaminu maturalnego. Dokonuje oceny zaangażowania klasy i poszczególnych uczniów w lekcję.

☑ Praca domowa: wykonanie karty pracy załączonej do scenariusza lekcji.

☑ Praca domowa dla chętnych: szczegółowa analiza map zawartych w „Geograficzno-politycznym atlasie Polski. Polska w świecie współczesnym”.

Materiał dla nauczyciela

Analiza **SWOT** (z jęz. ang. *Strengths* – silne strony, *Weaknesses* – słabe strony, *Opportunities* – szanse, *Threats* – zagrożenia) jest techniką służącą porządkowaniu zgromadzonych na dany temat informacji w podziale na wymienione cztery kategorie. Metoda ta jest często wykorzystywana jako podsumowanie „burzy mózgów”, w której padają liczne argumenty stanowiące ocenę danej sytuacji. Analiza danego tematu odnosi się zarówno do czynników wewnętrznych, jak i zewnętrznych oddziałujących na sytuację, co powinno znakomicie sprawdzić się w kontekście analizowania położenia i przebiegu granic współczesnej Polski.

Literatura uzupełniająca (dla nauczyciela i uczniów) dotycząca poruszanego na lekcji zagadnienia:

☑ Solarz, M. W., 2014, *Trwałość granic politycznych państwa polskiego w latach 1569/1667-2014. Podziały przestrzeni politycznej Polski*, Prace i Studia Geograficzne, 54.

☑ Solarz, M. W., 2012, *Spór Wacława Nałkowskiego i Eugeniusza Romera o Polskę*, Geografia w szkole, 331(1).

M 1. Uzupełnij poniższe zdania odnoszące się do cech granic Polski. Wpisz właściwe określenia wybrane spośród podanych w nawiasach.

- a) Granica Polski ze Słowacją jest granicą (naturalną/zgeometryzowaną).....
b) Najdłuższą granicę Polska ma z (Niemcami/Czechami/Ukrainą).....
c) Spośród obecnych sąsiadów Polski (trzech/czterech).....w przeszłości wchodziło w skład Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.
d) Granica morska Polski jest (dłuższa/krótsza).....od długości jej linii brzegowej.

2. Na poniższych mapach przedstawiono granice Polski, kolorami rozróżniając jej poszczególnych sąsiadów w latach 1951–1989 i 1993–obecnie.

1951–1989

1993–obecnie

a) Na podstawie powyższych map uzupełnij poniższą tabelę, wpisując w puste pola właściwe nazwy państw:

	1951–1989	1993–obecnie
Państwo, którego granicę oznaczono kolorem czerwonym		
Sąsiad Polski z najkrótszym lądowym odcinkiem granicznym		
Sąsiad Polski, z którym granica przebiega wzdłuż Karpat		

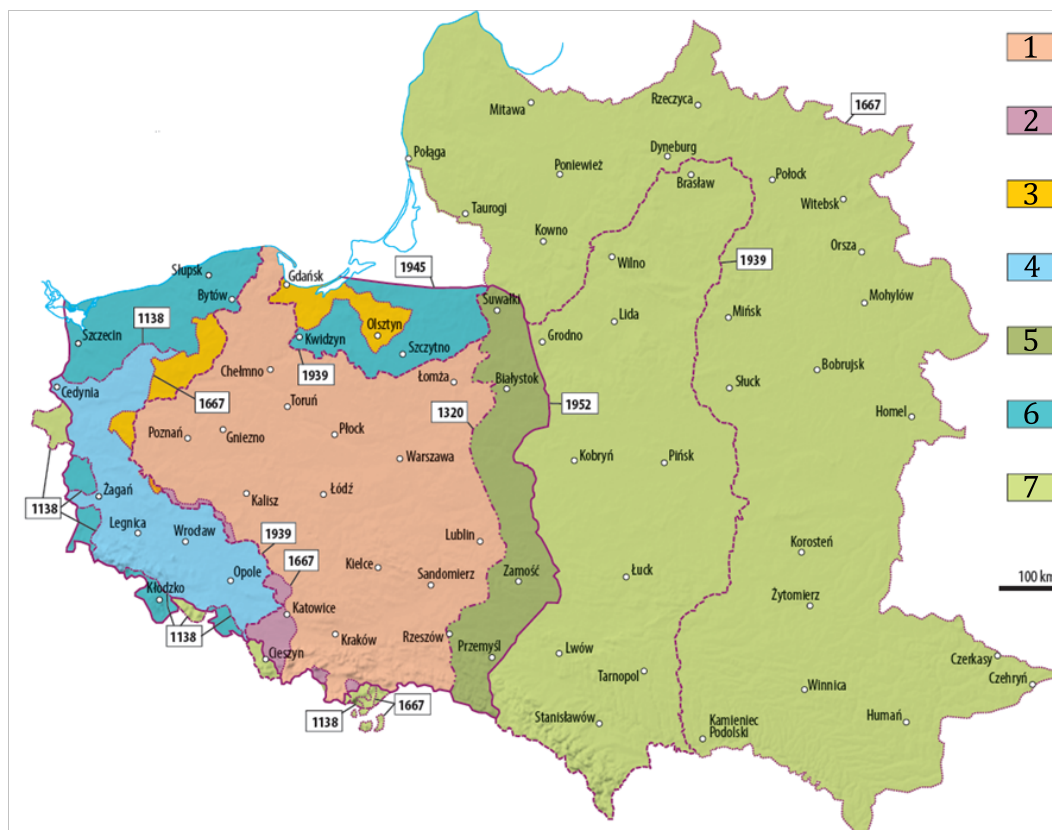
b) Wyjaśnij, jaki proces doprowadził do zmiany wszystkich polskich sąsiadów w latach 1989–1993.

.....

M 3. Zaznacz dwie poprawne informacje odnoszące się do zmian w położeniu i powierzchni Polski w XX wieku.

- a) Po II wojnie światowej Polska została „przesunięta” na wschód względem II Rzeczypospolitej, zyskując między innymi obszary Dolnego Śląska.
b) Współczesna Polska zajmuje większe terytorium niż kiedykolwiek w XX wieku i ma najwięcej sąsiadów w historii.
c) Większość utraconych w czasie II wojny światowej obszarów należących przed 1939 rokiem do Polski leży obecnie w granicach państw wchodzących niegdyś w skład ZSRR.
d) Obecnie Polska posiada dłuższą linię brzegową niż 100 lat temu.

4. Poniższa mapa przedstawia polityczną regionalizację historycznego obszaru Polski. W legendzie cyframi 1 – 7 oznaczono wybrane typy terytoriów.

Do podanych w legendzie numerów przyporządkuj właściwe terytoria, wybierając z podanych poniżej.

Ziemie Wschodnie/Ziemie Utracone/Rdzeń państwa polskiego/Nowe Ziemie/Ziemie Odzyskane

1..... 3.....
6..... 7.....

M 5. Oceń, czy poniższe informacje dotyczące typów morskich wód wchodzących w skład terytorium Polski są prawdziwe. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

Do morskich wód wewnętrznych Polski zaliczamy wschodnią część Zalewu Szczecińskiego, Zatokę Pucką oraz południowo-zachodnią część Zalewu Wiślanego.	P	F
Morze terytorialne Polski sięga 14 mil morskich od brzegu terytorium lądowego.	P	F
Poprzez wyłączną strefę ekonomiczną na Bałtyku Polska posiada granicę morską z Rosją, Szwecją i Danią.	P	F

6. Wyjaśnij, podając dwa przykłady, w jaki sposób Polska czerpie korzyści z posiadania swojej wyłącznej strefy ekonomicznej na Morzu Bałtyckim.

- 1).....
.....
2).....
.....

M – ZADANIE TYPU MATURALNEGO